

OOSTVLAAMSCHE ZANTENMEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van de Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.
Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Desiré De Wolfstr., 3, Aalst.
J. VERMEULEN & J. BOES.

Volkskunde en Astrologie.

In een oud boek over Cosmografie, « Populaire Sterrenkunde », door Dr H. Blink, Utrecht, 1894, blz. 117-120, lezen wij enige interessante bijzonderheden over de wijze, waarop de weervoorspellers vroeger hun toevlucht namen tot de astrologie.

Deze zonderlinge ideeën, — evenals alle andere spitsvondigheden der astrologie, — zijn het gevolg van de gesel van het bijgeloof, die het mensdom sedert de vroegste tijden teistert. De hoogmoedige mens heeft immers, — zolang de wetenschap ons niet tot onze minieme plaats in het Heelal terugbracht, — gans de Schepping beschouwd als zijnde uitsluitend voor hem uit het Niet te voorschijn geroepen. Men dacht, dat de Aarde de navel van het Heelal was. Alleen het licht van de ware wetenschap, gegrond op de beredeneerde waarneming en op de mathematiek, was in staat deze waandenkbeelden te verdrijven.

Men weet dat de Zon, — gezien van op Aarde, — in de tijdsruimte van één jaar haar tocht volbrengt door de verschillende sterrengroepen van de Zodiak of Dierenriem. De waarde, die men in de Oudheid aan deze symbolische tekens hechtte, werd tot in de 19e eeuw met streng conservatisme in vele almanakken volgehouden. Ook thans vinden wij af en toe nog vermeld, in welk teken van de Dierenriem de zon staat. Maar in de tweede helft van de 19^e eeuw vond men er nog dikwijls bij opgegeven, welk weer dit voor de betreffende maand betekende.

De weervoorspellingen, op grond van de stand der zon en der planeten ten opzichte van de tekens van de Dierenriem, zijn reeds door Caesar Germanicus als vaststaande te boek gesteld, en wel als volgt :

« De zon treedt in de hemelse *Stier* met donkere regen en onweder,

en bedekt de Aarde veelvuldig met hagel. In de *Tweelingen* matigt zij het jaar; als zij schittert in het gesternte van de brandende *Kreeft*, kunt ge niet op helderheid noch op aanhoudende bewolking rekenen. Niets is in dit gesternte zeker, en de kracht der brandende lichten tempert het jaar. Als de zon in de *Leeuw*, de *Maagd* en de *Weegschaal* vertoeft, zullen de hangende wolken bestendig blijven; ook als zij in de *Schorpioen* staat is de hemel niet te vertrouwen, want alles is hier onzeker. *Jupiter* overdekt de Aarde met regen, de hagel valt dicht en zwaar, en dikwijls dondert de hemel. Als de zon in de *Schutter* treedt, ontbreekt het op het land nog niet aan regen, op de zee niet aan winden; als zij het teken van de *Steenbok* bereikt, verschrikt de donder de mensen. De ruwe *Waterman* verkondigt koude stormen en er valt stortregen met dichte hagel ».

Aldus gold het eertijds voor de landen aan de Middellandse Zee. Maar ook voor andere landen en luchtstreken nam men deze voorspellingen min of meer gewijzigd over, en gedurende bijna de ganse geschiedenis bleven die bestaan, alhoewel ze niet zo algemeen bekend waren als de voorspellingen, welke met de Maan in verband stonden.

In een Nederlandse almanak uit het begin der 16^e eeuw, vindt men boven elke maand een houtsnede met een versje, dat aanwijst in welk teken van de Dierenriem de zon staat, en welk weder daarmee te verwachten was. Zo leest men o.a. bij Louwmaand (Januari) :

In Loumaent, wilt mi verstaen,
 Coernt dye sonne in Aquario⁽¹⁾ ghegaen,
 Ontrent der halver maent, ick segghe u dat
 Het reghent gheerne ende het wort nat.
 Wilt u dan schicken by den viere,
 Te eten, te drincken, te maken goede chiere,
 Neemt warme ende clare spyse
 Ende drinct matelyck na goede wyse,
 Die mede⁽²⁾ laet dan gedroncken;
 Niet ghy meucht baden.
 Ende laet ter aderen, si dys in staden.
 Gaet te bedde ende wilt daer in duren
 Want de nacht heeft XVI uren.

Boven de maand Mei leest men :

(1) — Waterman

(2) — mede, mee = honigwater

In den Meye my wel verstaet,
 Ter halver maent dye sonne gaet
 In Gemini⁽³⁾, nae fraey orconden,
 Die mënighe laet dan van sinen ponden
 Om de amoureuſheyt tmenighertieren
 Met vrouwen te spaceren in bosschen, aen rivieren.
 Groote hitte is dan ghewis,
 Want de sonne in dobbelder cracht is;
 Te arbeyden en mach niet schaden,
 Laet ter aderen ende wilt vrolick baden,
 Dan spyse laet met groene cruyden bereyden
 Dat sal u gheheel van sieckten scheidē.

Op dergelijke wijze waren bij elke maand in onze oude almanakken, die men als de meest verspreide astronomische en astrologische volksboeken mag beschouwen, tal van opmerkingen gevoegd betreffende het weer en de levenswijze.

Juist de symbolische naam van de tekens van de Dierenriem gaven er in de volksvoorstelling zulk een geheimzinnige, bijzondere waarde aan. De Dierenriem werd in vele almanakken met allerlei zonderlinge figuren gereconstrueerd. Dr H. Blink bezat een afbeelding uit dergelijke kalender der 16^e eeuw. Hij verklaart dat er op de kalender een « Figuer van den XII teekenen » volgde, « om te weten wat elck teeken bediet ».

De verklaring dezer tekens luidde als volgt :

« Zo bediet *Aries* een werm ende drooch, goed teeken ende regeeret dat hooft. Ende als die mane in dit teeken sien, sal men 't hooft met gheen yser rueren, noch die ooren oft die hooftader en suldy niet laten, noch den baert scheren, maer ghi meucht vry baden ».

« *Aquarius* is een werm ende nat goet teeken; aensiet die schenen ende kuyten. Ende als dye mane in dit teeken is, moet men dye schenen van yser wachten en de voor smeerē. Men mag boomen griffien, toornen timmeren, endre reyst ghi, gaet traechlic tuwer stede ».

« *Pisces* is een cout, nat middelbaer teeken », enz...

Dit sterrenbeeld (De Vissen) heeft volgens de « Geldersche volksalmanak » van 1836 (blz. 144) eens een geweldige beroering verwekt. De almanakschrijver Stöfler voorspelde in 1518, dat er in Februari 1524 een nieuwe zondvloed komen zou. Hij berekende namelijk, dat dan de drie andere toenmaals bekende planeten : Mars, Jupiter en Saturnus, in « De Vissen » zouden komen, en hij droeg die voorspelling

(3) — Tweelingen

eerbiedig op aan Keizer Karel V. Zo liep de vreselijke tijding door Duitsland, de Nederlanden, Frankrijk en Spanje.

Toen het gevreesde tijdstip naderde, trokken velen de bergen in. Anderen bouwden schepen en arken, en voorzagen ze van levensmiddelen. Burgemeester Hendorf van Wittenberg liet ossen slachten en okshoofden bier op een hoge berg brengen. In Gelderland trok men uit de lagere streken naar de Veluwe.

Maar toen Februari zijn intrede deed, bleef de voorspelde Zondvloed uit... De velen, die zich van te voren gegeseld of gekastijd hadden, om boete te doen, voelden zich bedrogen.

Maar men vond er een aanvaardbare uitleg voor. « De Zondvloed had *moeten* komen », zei men, « maar de krachtige gebeden van de geestelijkheid en de boetplegingen van het volk, hadden het gevaar afgewend ».

In een almanak van 1592 kon men, naast de afbeelding van een menselijk lichaam, — waarbij de tekens van de Dierenriem langs handen, voeten, hals enz. waren aangebracht, — volgende voorspellingen lezen :

Aries (ram) regeert 't hoofd, gaet
Taurus (stier) den hals, quaet
Gemini (tweelingen) de armen, quaet
Cancer (kreeft) de borst, middelmaet
Leo (leeuw) dat herte, quaet
Virgo (maagd) dat ingewant, quaet
Libra (weegschaal) regeert de lendenen, quaet
Scorpius (schorpioen) de schamelheid, middelmaet
Sagittarius (schutter) of *Arciteneus*, de dyen, quaet
Capricornus (steenbok) de knien, quaet
Aquarius (waterman) de schenen, gaet
Pisces (vissen) de voeten, middelbaer.

En al sprak men minachtend « almanak : leugenzak », toch werd hetgeen aldus verkondigd werd ongemerkt in de geest van het volk geprent.

A. M. LAMEND.

Iemand is dood te Zele.

BEGRAFENISGEBRUIKEN VAN DE JAREN 1880-90 TOT VOOR DE OORLOG 1914-18.

Het afleggen. Dit wordt gedaan door een buurvrouw of door een Zusterke van het Hospitaal. De overledene wordt gewassen, krijgt zuiver linnen; man: hemd, halsboord en strikje; vrouw in nachtjapon of slaapjak, met gevouwen handen, waartussen een kruis van de doodstrijd (gewijd) of een paternoster. Ook stak men een kerkboek onder de kin, om te beletten dat de mond zou openvallen.

De dode ligt nu voor enkele uren op een bed voorzien van wit linnen. De sterfkamer, bij boeren de voutekamer, werd dichtgemaakt om het daglicht buiten te houden. Naast het bed een tafeltje met Christusbeeld, twee kandelaars met brandende kaarsen, daarvóór een potje met wijwater en palmtakje. Familie, geburen, vrienden en kennissen komen en gaan om deelneming te betuigen, bidden enkele ogenblikken en, alvorens de kamer te verlaten, geven de dode een kruiske met gewijd water met behulp van het palmtakje.

Vóór de begrafenis. Inmiddels worden schikkingen getroffen voor de begrafenis. Het kruis, afgehaald uit de kerk, of op de wijken, uit de wijkkapel, wordt tegen de gevel geplaatst — een schoon of minder schoon, volgens de dienst. Het kruis blijft daar zolang de dode « over d'eerde ligt » (in huis is). Bij boeren lag vóór de deur, op het plankier, een kruis in gesneden stro, lengte van 50-60 cm. en vastgehouden door een rode, proper geschuurde baksteen. Een daarvoor al of niet betaalde vrouw uit het omliggende, gewoonlijk altijd dezelfde, gaat in al de huizen van de buurt en verzoekt de burens om zoveel mogelijk de begrafenis bij te wonen. Voorzien van een grote beurs met geldstukken moest ze daarvoor in elk huis twee frank of soms, bij uitzondering, vijf frank afgeven, al volgens de dienst. Om het lijk dan naar de kerk te dragen moesten er vier of acht dragers zijn, volgens de afstand. Deze kregen daarvoor: de dragers 10 Fr. en de kruisdrager 5 Fr. Voor behoeftigen was dat gratis en die kregen hun dienst ook van « het gilde van de H. Ludgerus ». Was de overledene nu een gehuwde of bejaarde vrouw of man, dan waren de dragers gehuwde mannen. Voor een jongeling, jonge mannen. Jonge meisjes werden door jonge meisjes ge-

dragen. Voor kinderen beneden de 7 jaar waren het grote kinderen van hetzelfde geslacht als het dode kind, die als dragers optraden.

Na nog een kruiske gekregen te hebben met gewijd water en nadat de vier akten nog eens gebeden zijn, wordt de overledene « gelichter » gekist. De avond vóór de begrafenis komen de geburen op uitnodiging van de familie in het sterfhuis samen, of, voor de bewoners van de gemeentekom zelf, soms ook in de Kapel van O. L. Vr. van Lourdes, om de rozenkrans te bidden voor de « zielezaligheid » van de overledene. Ten dage gebeurt dat meestal in de kerk of wanneer deze te ver afgelegen is in een wijkkapel.

De begrafenis zelf. Familieleden komen aan en nemen plaats in de rouwkapel of -kamer, langs beide zijden van de kist. Geburen, vrienden en kennissen komen groeten, bidden en deelneming betuigen. Intussen worden in de huiskamer de nabestaanden getraceerd met jenever of bier. Voor een koordienst en een tweede-klassedienst kwamen de priesters in zwarte met zilver bestikte koorkap, met kruis voorop, en zwarte vaandels, ook de koster, zangers en misdienaars, het lijk afhalen. Al zingende het De Profundis, ging dan de stoet naar de kerk voorafgegaan door een maatschappij met vlag en andere kentekens of een muziekmaatschappij met vlag, al naar gelang de overledene er lid van was. Om de stoet nog meer luister bij te zetten, kwamen naar de koordiensten en mits rijke vergoeding de weesmeisjes, geleid door enkele Eerw. Zusters, de dode de laatste eer bewijzen, door op twee rijen langs beide kanten van de draagbaar met het lijk op te stappen, heel zedig, zonder opkijken, de dienst bij te wonen en naar het kerkhof op dezelfde manier te vergezellen. De dode werd dan naar de kerk gedragen, de kist bedekt met het baarkleed, waarop desgevallend de eretekens gespeld waren. Deze diensten zijn van 1^e, 2^e of 3^e klasse, volgens aloude gewoonte altijd in dezelfde zin. Ook werden bij het ten offer gaan schone « doodsbeeldekens » aan alle aanwezigen aangeboden. Na de dienst was het brooddeling aan de armen. De broden, zakbroden (tarwe) of roggebroden, waren achter in de kerk opgestapeld. Ze werden uitgedeeld op vertoon van kaartjes « Goed voor een brood », de armen afgegeven door de armmeester (toenmaals mijn vader zaliger).

De dode wordt, na de lijkdienst, naar het kerkhof gedragen; ingeval van koordienst voorafgegaan door de priester in koorkap met kruis en vanen, koster en zangers, de maatschappij of de muziekmaatschappij voorop, tot op het kerkhof aan de kuil, de laatste rustplaats, alwaar de lijkreden zo er waren, uitgesproken werden. Bij het neerlaten van de kist werd een laatste zegen door de priester gegeven. De fa-

milieleden, geburen en kennissen werpen een schopje aarde op de kist. Het geval moest daarna nog druk besproken worden en in de herbergen nog enkele malen begoten.....

Begrafenis van jonge meisjes. Was nu de overledene een jong meisje, dan waren ook de draagsters jonge meisjes, naaste geburen. Was het een congreganiste, dan werd de dode door congreganisten in uniform gedragen. Al de medezusters gingen naast de draagbaar op twee rijen, voorafgegaan door het vaandel waarvan twee sluiers afhingen, die gehouden werden door twee van de jongste congreganisten. De draagsters, de vaandeldraagster, ook de lintenhoudsters waren in uniform, dat bestond uit een zwartzijden pelerine en dito muts, versierd met wit- en zwartzijden ruche. De overige congreganisten droegen het bleekblauw lint en het zilveren kruis om de hals. — Gedurende de dienst greep altijd uitdeling van gepaste doodsbeeldekens plaats.

Begrafenis van een klein kind, jongen of meisje, minder dan 7 jaar oud. Van behoeftige mensen of ook van zeer jonge kinderen werden deze begrafenissen gedaan in de namiddag of ook juist vóór het Lof. Grotere of begoede kleine kinderen werden begraven met een engelenmis. Misgewaden en baarkleed zijn dan wit en blauw. Daarvoor werden ook door een betaalde of onbetaalde vrouw, de kinderen van familie of geburen uitgenodigd. Op de engelenmis waren ook de vader, broertjes en zusjes en familieleden aanwezig. Het kistje werd gedragen door vier kinderen op een gewone berrie, of ook soms door de grafmaker thuis afgehaald en onder de arm naar de kerk gedragen. De kleine berrie noemde men het « hemelken ». Vandaar de uitdrukking « 't Was met het hemelken », dus iets bijzonders. Om dat te gebruiken moest men speciaal betalen. Het « hemelken » was een berrie, waarboven timmerwerk met hemel, dit alles versierd met wit en blauw goed en linten voor meisjes; roos en wit goed en linten voor kleine jongens. Afhangende linten werden gedragen door kleine kinderen van hetzelfde geslacht als het overleden kind.

Het met wit-en-blauw of met wit-en-roos baarkleed bedekte kistje werd er onder geschoven en zo naar de kerk gedragen. Vóór het « hemelken » stapten twee « matekens » in het wit, die een mandje droegen, gevuld met strooisel, gesnipperd papier: blauw en wit of roos en wit. Die kleine stoet, die men, waren de omstandigheden niet zo treurig, fris en bevallig van aanblik had kunnen noemen, en alleszins eigenaardig was, werd ingericht en geleid door een vrouw, gewoonlijk de baker van het getroffen gezin. Hoe meer kinderen gevraagd

werden om mee te gaan, hoe voornamer de familie voorkwam en hoe kostelijker de begrafenis werd; want na de teraardebestelling werden de kinderen bedeed met drie mastellen of drie wegskens (koeken met krenten), in het sterfhuis of soms ook bij een bakker uit de buurt af te halen.

Voor de kinderen uit de buurt was dat, in hun argeloosheid, een heel evenement en zij stapten op alsof ze naar een kermis gingen. Bij zo een overlijden werden gedurende de engelenmis, dan ook gedenkenissen uitgedeeld om te bewaren: doodsanktjes met een bleekblauw randje versierd, met gelegenheidsgedichtje, soms door een familielid of door een vriend in passende verzen opgesteld.

Ziehier een voorbeeld van zulk een gedichtje :

Lijden, waken, bange zorgen,
Rusteloze droefenis
Bracht ons 't wichtje, heden, morgen,
Immer, tot... 't gestorven is.

Zeldzaam waren blijde stonden,
Zoete hoop op beternis;
Als we 't heden beter vonden,
Was 't weer morgen treurenis....

In die pijnlijke oogenblikken,
Grenzend aan vertwijfeling,
Redt ons steeds 't naar hoger blikken,
Naar den blijden Hemelkring.

Heer, U hoort het te beslissen
't Lot van elken sterveling :
Moeten we ook ons LYDIA missen,
Immer blijft Ge in zegening.

(Zele, 11 Augustus 1917).

« Dood zijn en begraven » in 't Zeels uitgedrukt. ⁽¹⁾

Naar d'eeuwigheid zijn. (D.)

't Is amen en uit met hem. (D.)

Naar 't pierenland zijn. (D.)

Zo dood als een pier zijn.

(1) Nota van de Redactie. Wij hebben deze lijst van Zeelse uitdrukkingen vergeleken met de rijke lijst gelijkaardige Dendermondse uitdrukkingen door Laura Hiel (vrouw Willem Bataille) in haar werk: Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde (Uitg. v. d. Bond der Oostvl. Folkloristen, 1931), blz. 154-156, uitgegeven. De uitdrukkingen gevolgd van (D.) zijn (of waren) ook te Dendermonde in gebruik.

Hij is stokedood, morsdood. (mors = dood)
 Hij is het gaan zeggen.
 Hij heeft het opgegeven.
 Hij ligt er onder.
 Hij ligt nog boven d'eerde. (Hij is nog niet begraven).
 Onder de groene zoden (of sargie) liggen. (D.)
 Hij is dood, zijn gat is kâad. (D.)
 Hij heeft het laten steken.
 Hij heeft het laten zitten. (D. : « laten liggen »)
 Hij is gestorven van den korten asem (D.)
 Hij heeft zijnen keukeleir gelaten. (kakelaar ? = roeper)
 Hij heeft er geweest. (D.)
 In lijken liggen.
 Hij is nog niet kâad, of ze zijn daar al om hem af te leggen. (te lich-
 teren) (D.)
 Zulke leven, zulke dood.
 Het is een engelken in den Hemel (van een kind gezegd) (D.)
 Hij is (of : « 't is », voor een kind) bij ons Heer. (D.)
 Hij heeft de pijp aan Maarten gegeven. (D.)
 D.O.M. Recht naar de dommekens zijn.
 R.I.P. Recht in 't putje met hem ! (D.)
 Hij is op zijn strooit geraakt.
 Hij is schippers.
 Er groeit gras op zijnen buik.
 Hij heeft zijn zielezaligheid.
 Hij is ter ziele.
 Hij is er aan.
 Hij is kapot. (D.)

Gent, 1 Maart 1951.
Elvire FAMELAER-COENE.

Zanten.

GENTS BIJGELOOF. — GEDRAAID LINT.

Het is een slecht voorteken, wanneer, bij de opening van een of ander plechtigheid, inhuldiging van een nieuwe brug of andere dergelijke, waarbij een lint over straat gespannen wordt, dat door de overheid, een comité-voorzitter of a. m., dient doorgeknipt te worden als openingsrite, dit lint niet mooi plat maar gedraaid is.

(Gehoord - Sept. 1950).

V.

Nog XLVI Kalender- en Weerspreuken

- 1 Jan. — Nieuwjaar klaar en helder,
Goed voor keuken en voor kelder.
- Nieuwjaar hel en klaar,
Voorspel van een beste jaar.
- Op Nieuwjaar schel een schitterzonne,
Rijk een visjaar is begonnen.
-
- 2 Feb. — 't Vlas
Zal zijn van 't schoonst gewas,
Druipt van dauw de dorenhage
'T Onzer Vrouwen Lichtmisdage.
-
- 9 Feb. — Voor den oogst is 't altijd goed
Als 't Sint Applonia waaien doet.
-
- 17 Febr. — Sint Antone met zijn verken,
Zoete Naam, Sebastiaan :
Koud en kil is 't in de kerken
En bevroren ligt de baan.
-
- 14 Mei — Sint Bonifaas, die geeft er, let er op,
Den laatsten zak den Vriesman op.
-
- 15 Mei — t' Halvent de Mei
Is de winter voorbij.
-
- 20 Juli — Vult Medardus 't tonnekijn,
« Stop, houd op met dat gerein »
Zegt Margrietje's zonnekijn.
-
- 1 Okt. — Mee Sinte Remi,
Geiren of nie,
Begint er
De Winter.
-
- 2 Nov. — Allerzielen's witte pelder
Maakt het voorjaar mild en helder.

21 Dec. —

'n Sterke blaas
Van Sinte Maas
En 't volgend jaar
Staat d' appelaar
Van vruchten zwaar.

Dansen de muggen in Januari,
Zitten met Pasen w' in de penarie.

In Januari, muggendans;
Op vorst nog in de Meimaand kans.

't Wordt een winter streng en koud,
Als de veldmuis
Hare kluis
Hoog er op de heuvels bouwt.

Graaft de veenmol
Diep zijn hol,
Reeds van in de herrefstdagen,
Komt ons streng een Winter plagen.

Steekt er sterk de mugge,
Valt er vast en vlugge,
Regen op ons rugge.

Regen zal gaan plassen,
Als aldoor de kraaien krassen.

Wilde ganzen vroeg op trek,
Nen harden winter op den nek !

Heldre nacht,
Vorst verwacht.

Er is koude en vorst op handen,
Als er flikkersterren branden.

Van onweer vast een teken,
Is een zonne ziek en bleke.

Uit laf weer,
Groeit onweer.

Is 't were loom en laf,
D'r komt onweer op ons af.

Sneeuw, die blijft liggen langs de grachten,
Ligt op andere te wachten.

Blijft er sneeuw op steen en stoepen,
Ze ligt op andere te roepen.

Avonddauw in overvloed
Maakt de dagen mild en goed.

Daar is vriesweer vast op handen,
Staat de haardvlam hel te branden.

Zit d'ajuin dik in de pel,
't Wordt een winter hard en fel.

Ajuinen met veel dikke pellen
Guur een winter ons voorspellen.

Heeft 't klaverken zijn blaaiques geloken,
Daar komt een windvlaag opgestoken.

Regenweer wordt ons beschoren,
Blijft de vleermuis in heur toren.

Op onweer is er hoogste kans,
Staat om de zon een witte krans.

Staat te stampen steeds het peerdje
En te slingren met zijn steertje,
Dan verandert ook het weertje.

Zaait g'op Sint Ezechiël,
Zeker lukt uw vlasgaard wel.

Blijft tot in den vroegen morgen
Nog de vleermuis gaan op jacht,
Maak u om het weer geen zorgen
Het blijft helder, mooi en zacht.

't Schoon were blijft aan en de zonne die schingt,
Als vrolijk het schapeken danst en springt.

Rupselarven dik en vet :
Streng winter, 't is de wet !

Broedt de spreeuw vroeg in April,
Schoon een meimaand is op til.

Sneeuwkllokjes vroeg verwelkt,
Een korte Zomer dat voorspelt.

Als 't sneeuwkllokje vlug verdort,
Zal de Zomer zijn heel kort.

Woelt met zichtbaar welbehagen
In de modder om zich 't zwijn,
Zal het zeker voor vandage
Nog van 't schoonste were zijn.

Als veel gras de honden eten,
Komt er regen, moet ge weten.

Doet de botvink zenuwachtig,
Kriecht en tsiapt zij, zonder zang,
't Zal gaan regenen waarachtig
Dorp en daken op eerlang.

Als de spreeuwe niet meer fluit,
Maar stoot uit een schel geluid,
Is 't ook met 't schoon weerken uit.

Wees maar voor geen buien bang,
Als er uren lui en lang
Op de mesthoop ligt het zwijntje;
Duren blijft dan 't zonneschijntje.

J. V.

Oostvlaamse Folkloristische Bibliografie.

(13^e Vervolg)⁽¹⁾

BARGE. F. D. V. — De vroegere Barchie. Het Laatste Nieuws, 21-5-50. Geïllustreerd.

Samenvatting van het hoofdstuk over de barge uit het artikel van A. Noterman: « Het Vervoerwezen te Gent in de eerste helft der XIXe eeuw », verschenen in Oostvl. Zanten, XXV, nr. 1, blz. 9-20).

BEDEVAARTEN. Pieters (Jules). — Gezondheidsvoorschriften onzer Bedevaarten. Miscellanea J. Gessler, 1948, II, blz. 999-1009.

(Onderzoek gewijd aan het karakter der gezondheidsvoorschriften, die op enkele bedevaartplaatsen als boete, als waarschuwing of aanbeveling aan de zieken werden voorgehouden. S. haalt teksten aan in verband met de bedevaarten van Graven (Grez-Doiceau), Erps, Wingene, Wondelgem, Dinant, Eisden (Limburg) tegen het koningseuvel of Sint-Marcoen (scrophulae); Ninove, St. Pieters-Voeren (Luik), Saint-Ghislain (Henegouwen) tegen stuipen en vallende ziekte; Saint-Hubert tegen de razernij. Daarna worden deze voorschriften van religieuze, morele, diëtische en hygiënische aard met elkaar vergeleken en getoetst aan de volksopvattingen en aan de geneeskundige leer der oudheid en der middeleeuwen, inzonderheid wat de verbodsbepalingen van sommige spijzen betreft. De meeste dezer voorschriften zijn nu verdwenen, alleen de gebedsoefening, die de naam van « boete » bewaart, wordt nog opgelegd).

IDEM. Suys (Aloïs). — De Merenaren en de bewegen. Het Land van Aalst, 2^e jg., n^r 4 (Augustus 1950), blz. 169-173.

(Beschouwingen over beewegpraktijken in een bepaald dorp, hier Mere-bij-Aalst. Zeer belangwekkend voor de volksgeneeskunde).

IDEM. Haver (J. Van). — Volksbedevaarten tegen ziekten van Mens en Dier in West-Brabant. De Brabantse Folklore, XXI jg. (1949), b!z. 5-143. Met uitslaande kaart.

(Zeer gedocumenteerde en methodische studie over de volksbedevaarten in West-Brabant, met rijke bibliografie, lijsten der zegspersonen, der ziekten, der vereerde heiligen. Als Oostvlaamse bedevaartplaatsen, die ook door Westbrabanders bezocht worden, worden opgegeven: Voor onvruchtbaarheid en zwangerschap: O. L. Vrouw te Geraardsbergen, H. Coleta te Aalst en Dendermonde, de paters Benedictijnen te Dendermonde. Tegen kinkhoest: H. Margareta te Baardegem. Tegen de stuipen: H. Cornelius te Ninove, te Denderbelle, Moerbeke-Viane. Tegen knoop (rachitisme): H. Machutus te Zwijsrecht. Tegen de oudeman: O. L. Vrouw van de Oudenberg te Geraardsbergen. Tegen zweren: St. Job te Aalst en de H. H. Onbekende Santen te Dendermonde. Tegen het katrienewiel: de H. Katharina in het College te Geraardsbergen. Tegen koorts: de H. Petronella te Meldert. Tegen de rode koorts: een kapel te Neigem (St. Margareta ??).

(1) Zie Oostvl. Zanten, XVI (1941), 119, 166; XVII (1942), 114, 190; XVIII (1943), 91; XIX (1944), 19, 69; XXI (1946), 22; XXII (1947), 21; XXIII (1948), 7, 72; XXIV (1949), 111; XXV (1950), 73.

Tegen besmettelijke ziekten: St. Aldegonde te Mespelare. Tegen hoofdpijn: Allerheiligste Salvator te Wieze. Tegen tandpijn: St. Apollonia te Appels, te Meldert. Tegen oorziekten: St. Fredericus te Vlierzele. Tegen reumatiek: O. L. Vrouw-ter-Muren te Erembodegem. Tegen allerlei noden: O. L. Vrouw van Lourdes te Oostakker en O. L. Vrouw van Buggenhoutbos (ook voor trouwlust). Tegen de kwade hand: De Benedictijnen te Dendermonde. Tegen veeziekte: H. Berlindis te Meerbeke. Tegen brand in het vlas: O. L. Vrouw te Lebbeke (Vlasmis). Tegen de worm in het land: St. Amanduskapel te Erembodegem. Tegen hopziekten: H. Rochus te Meldert (kapel op Nievel).

BESPOTTINGSMIDDEL. M. d. M. — Stropop. Volkskunde, 51^e jg., n^r 1-2, blz. 82.

(S. haalt een geval aan van bespottling van een jonggezel, die door een meisje afgewezen werd, te Sombeke-Waasmunster in 1950. Men hing een geklede stropop vóór zijn huis. Een andere gewoonte is lemen, afval van vlas na het zwingelen, van af het huis van de afgewezen minnaar tot aan dat van het meisje te strooien. Ook « mislukte huwelijken » worden er gevierd in de herbergen. Een verklede jongen stelt de bruid voor. Zie ook in hetzelfde nr, blz. 60-63, het artikel van Prof. J. Gessler: Zoorholt en andere bespottingsmiddelen).

BEUL. Gessler (Dr Jan). — Curiosa Criminalia met bibliografische aantekeningen. I. Over Beul en Beulswerk. De Brabantse Folklore, deel XXI (1949), blz. 144-162, deel XXII (1950), blz. 101-108.

(Critisch overzicht van verschillende studiën, meest Nederlandse over de beul en zijn werk. Ook het artikel van L. Lievevrouw-Coopman over « Het scherp Examen. Een bladzijde uit de geschiedenis van het oud strafrecht in Gent » wordt onder de loupe genomen, waarbij aan de schrijver verweten wordt de monografie van P. Claeys: « Le Bourreau de Gand, sa mission, ses fonctions, ses privilèges » doodgezwegen te hebben. In het tweede deel handelt Dr J. Gessler over het loon van de beul, over de beulswaarden en hun opschriften).

BEZEMBINDERS. Smet (G. De). — De Bezembinders van Kleit. Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1950, blz. 73-77.

(S. handelt over de vervallen nijverheid van het bezembinden te Kleit-Maldegem, haalt ook de sagen aan over de Bezembinders, waarvan de eerste zeer bekend is door de roman van Mevrouw Courtmans: « Het Geschenk van de Jager ». Als slot het « Lied der Bezembinders », opgetekend door M. Steel).

BLIJDE INTREDEN. H. v. d. B. — Een Hertogelijke Intocht. Het Laatste Nieuws 13-8-50.

(Beschrijving van de feestelijkheden te Gent bij gelegenheid van de intrede van de Hertog van Anjou, als toekomstige graaf van Vlaanderen, in Augustus 1582).

SINT CHRISTOFFEL. Vos (Achiël De). — De Christoffelsdevotie te Evergem. Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek

van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1950, blz. 59-71.

(Historische ontwikkeling van de Christoffelsdevotie te Evergem. Deze heilige werd aldaar eerst aangeroepen als pestheilige en door de reizigers tegen de gevaren van de baan en voor een behouden thuiskomst. Reeds van in de 15^e eeuw was Evergem een bekend en druk bezocht bedevaartoord. Er waren twee ommegangsdagen: op 2° Pinksterdag en op St. Christoffelsdag (25 Juli). Deze devotie nam sterk af in de 18^e eeuw en werd grotelijks verdrongen in deze landbouwgemeente door die van St. Elooi. In 1795 werd zelfs de aloude Christoffelsput gevuld. Op Zondag, 29 Juli 1928, werd de oude traditie terug in ere hersteld en aangepast aan de nieuwe tijdsomstandigheden, daar toen de eerste jaarlijkse wijding van de auto's plaatsgreep).

CIRKUS. F.D.V. — Bij het verdwijnen van het Nieuwe Cirkus. Het Laatste Nieuws, 4-6-50. Geïllustreerd.

(Het Nieuwe Cirkus te Gent, dat dagteekent uit 1845 en afbrandde in 1920, gaat verdwijnen om plaats te maken voor een autobergplaats. S. handelt over de grote rol door dit cirkus gespeeld in het Gentse volksleven, niet slechts, door zijn variété-voorstellingen, maar ook door de jaarlijkse Carnavalbals en de Klaasfeesten, die er ingericht, en de revues, die er opgevoerd werden. Ook worden er enkele bijzonderheden medegedeeld over het houten cirkus van «De Drie Sleutels» in de St. Amandstraat).

DE COCK, ALFONS. Meyer (Maurits de). — Alfons De Cock, 1850-1950. Zijn relaties en zijn reputatie in het buitenland. Volkskunde, 51e jg., n^r 1-2 (1951), blz. 1-4.

(De Cock heeft medegewerkt aan verschillende buitenlandse tijdschriften, o.a. aan «Der Urquell», «Revue des Traditions populaires», «Kryptadia», «Mélusine», ook aan buitenlandse standaardwerken, zoals het «Krankheitsnamenbuch» van Dr Höffler, de «Flore populaire» en de «Faune populaire» van Eugène Rolland. Ook was hij in drukke briefwisseling met bekende buitenlandse geleerden: Noordnederlanders, Duitsers, o.a. met Dr Joh. Bolte, Franssen: P. Sébillot, Eug. Rolland, H. Gaidoz, op wie hij veel invloed had. Besluit van schrijver: «Alfons De Cock, de self-made man, was niet alleen de grootste Vlaamse folklorist, hij was een groot Vlaming en voor zijn tijd en voor zijn vak een internationale figuur van groot formaat»).

IDEM. Boel (Pieter). — Alfons De Cock (12 Januari 1850 - 2Maart 1921). Het Land van Aalst, 2^e jg., n^r 1 (Februari 1950), blz. 1-13. Geïllustreerd.

(Een uitgebreid artikel over het leven en het werk van de grote Vlaamse folklorist. De bewering: «Maar de onderwijzer en de 19^e eeuwse geleerde Alfons De Cock kon moeilijk anders dan aansluiten bij de wetenschappelijke standpunten van zijn tijd, al heeft hij daardoor in sommige opzichten het volk meer veracht — of was het medelijden? — dan het verdiende», zal zeker geen enkel folklorist onderschrijven).

IDEM. Boel (Pieter). — De gevoelshouding van Alfons De Cock tegenover het volk in zijn «Volksgeneeskunde in Vlaanderen». Het Land van Aalst, 2^e jg., n^r 5 (October 1950), blz. 208-214.

(S. tracht de gegrondheid van zijn hierboven vermelde bewering te bewijzen).

DE COCK-HULDE (ALFONS). D. M. (Frans De Meyst). — Karel-Alfons De Cock. Jong Leven. (Orgaan v. d. Bond van Oud-leerlingen van de Rijksmiddelbare scholen en van de Vrienden van het Officieel Middelbaar Onderwijs, Aalst), 15° jg., n° 4 (1949-1950), blz. 89-92. Geïllustreerd.

X. — Alfons De Cock. O. K. (Tijdschrift v. d. Rijksmiddelbare scholen, Lokeren), 5° jg., (Febr. 1950), 4-6.

X. (F. Van Es). — Herdenking van de 100° verjaardag van Alfons De Cock. De Gazet van Aalst, 24-8-1950.

Aa. — De Folklorist Alfons De Cock. Het Laatste Nieuws, 6-9-1950.

(Zie voor verslagen over de herdenkingsfeesten te **HERDERSEM**: 't Vrije Volksblad, Het Nieuws van den Dag, Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws (Geïllustreerd) van 12-9-50. Het plaatselijk A. De Cock-comité gaf een geïllustreerde brochure uit: **Alfons De Cock (Herdersem 1850 — Antwerpen 1921)**, 12 blz. met als inhoud: Feestprogramma; Schets uit de Geschiedenis van Herdersem; Karel-Alfons De Cock, door Frans De Meyst; Huldecantate: Aan Alfons De Cock, tekst van Albert Baeyens; Lijst der werken van Alfons De Cock.

Verslagen over het herdenkingsfeest te **AALST**: De Standaard (geïllustreerd), Het Laatste Nieuws, Het Nieuws van den Dag, De Gentenaar, 't Vrije Volksblad, Het Volk, Vooruit van 2-10-50, La Flandre Libérale, De Nieuwe Gids (Geïllustreerd) van 3-10-50, De Gazet van Aalst van 5-10-50. Tevens werd door de Aalsterse Commissie voor Toerisme en Vreemdelingenverkeer een Feestprogramma uitgegeven met als inhoud: Karel-Alfons De Cock, door F. V. E.; Programma van de Reuzennomgang; Programma van het Concert.

Verslagen over het herdenkingsfeest te **DENDERLEEUV**; 9-10-50, Het Nieuws van den Dag, 't Vrije Volksblad, Vooruit van 9-10-50, Het Laatste Nieuws van 10-10-50.

COSTUMEN. Es (J. Van). — Costumen van de Heerlicheide ende Vrijhede van Ronsse. Het Land van Aalst, 2° jg., n° 2 (April 1950), blz. 82-89.

(Einde van de diplomatische uitgave van deze « costumen ». Zie « Oostvl. Folkl. Bibliografie », Oostvl. Zanten, 25° jg., nr 3, blz. 75).

DIEFSVINGER. Gessler (Dr Jan). — Curiosa Criminalia, II. De Brabantse Folklore, deel XXII, blz. 108-109.

(De diefsvinger als amulet).

DUIVENTORENS. F. D. V. — Gelukte herstelling van een duiventoren. Het Laatste Nieuws, 18-6-1950. Geïllustreerd.

(Het geldt hier de herstelde, ranke duiventoren op de hoek van de Nieuwe Wandeling en de Krijgshospitaalstraat te Gent. Na een korte beschrijving van de toren, haalt S., naar een studie van A. Van Werveke, enkele 17 eeuwse verordeningen aan in verband met het houden van duiven en somt om te eindigen enkele andere duiventorens uit het Gentse op, o.a. op de Ottergemse hoeve te Zwijnaarde — vernield door een luchtbombardement in de laatste oorlog — in de Dorpstraat te Zwijnaarde, te Deurle in de

Broekstraat, te Baarle dicht bij de steenweg, deze laatste in zeer bouwvallige staat).

GEDECOREERDEN. F. D. V. — Gedecoreerden vroeger en nu. Het Laatste Nieuws, 16-7-1950.

(Vóór de oorlog geschiedde de uitreiking der decoraties te Brussel op 21 Juli. S. handelt over de feestelijke inhaling der gedecoreerden te Gent, in eigen buurt, en over de « Koninklijke Vereniging der Gedecoreerden » gesticht in Juni 1850 met het oogmerk: broederlijke toenadering, liefdadigheid en onderlinge steun).

HAARD. Dhanens (Elisabeth). — Haard en Schoorsteen. Ars Folklorica Belgica, I (1950). De Sikkel, Antwerpen, blz. 201-226. Geïllustreerd.

(Zie bespreking in Oostvl. Zanten, 25^e jg. nr 1 (1950), blz. 36).

HONDERDJARIGEN. X. De luisterrijke viering van de 100-jarige Francis van Hove te Machelen. De Gentenaar, 6-11-50. Geïllustreerd.

(Omstandig relaas van de feestviering van deze honderdjarige van Machelen).

HOP. Z. v. G. — De hoppluk te Aalst. De Standaard, 18-9-47.

(Over het kweken, het plukken, het eesten, de verkoop van de hop, de crisis van de hopkweek. Ook enkele gegevens over de folklore van de hop).

KERFSTOK. Dewulf (Marc.). — Nog over de Kerfstok. Ons Heem, 8^e jg., n^r 2-3 (Zomermaand 1950), blz. 39-40. Geïllustreerd.

(Beschrijving van een kerfstok, met afbeelding, gebruikt door een Wase bakker vóór een tachtigtal jaren).

KINDERSPELEN. Crijns (Tilly M.). — Meisjesspelen uit onze streken. De Brabantse Folklore, deel XXII, n^r 127 (Sept. 1950), blz. 183-298. Geïllustreerd.

(De bedoeling van deze studie was « het opsporen van specifieke meisjesspelen in het Vlaams gedeelte van ons land ». In het eerste gedeelte behandelt S. beknopt de verschillende theorieën over het wezen, de oorzaken en het doel van het spel. In het tweede deel, dat zeer onvolledig is — S. bekent het immers zelf — geeft zij een beschrijving der meest beoefende meisjesspelen. Zij onderscheidt loopspelen, springspelen, het dansen, de werpspelen, de marbelspelen, de nabootsingsspelen en ten laatste de voor- en naspelen met de optelrijmpjes. In de voetnota's worden de bronnen somwijlen onjuist, verkeerd of onvolledig opgegeven).

KRAKELINGENWORP. X. — Folkloristisch Feest te Geraardsbergen. « Krakelingenworp » en « Tonnekensbrand ». Het Laatste Nieuws, 26-2-1950 en 27-2-1950.

(Aankondiging en verslag over het verloop van dit bekend folkloristisch feest, dat dit jaar op Zondag, 26 Februari, plaats greep).

IDEM. X. — De grote dag van Geraardsbergen. Ons Volk, 26-2-1950. Geïllustreerd met 13 foto's.

(Zeer beknopte beschrijving van de Krakelingenworp en de Tonnekensbrand te Geraardsbergen in 1950. De illustratie vooral is interessant).

KRUISEN. Kruisen langs de weg. Ons Heem, 6^e jg. (3^e jg., n^r 2) (1947), blz. 7^e jg. n^r 1 (1948), blz. 22; n^r 2 (1948), blz. 59-61; n^r 4-5 (1949), blz. 113; n^r 6 (1949), blz. 170; 8^e jg., n^r 1 (1950), blz. 11; n^r 4 (1950), blz. 66-67.

(Het betreft kruisen geplaatst langs de wegen, op plaatsen waar iemand schielijk, bij ongeluk overleden is, of vermoord werd. Wij geven hier alleen deze uit Oostvlaamse gemeenten op : Lokeren (1780), Sinaai-Waas (1816), Hofstade-bij-Aalst (1723), Haasdonk (1898), St. Niklaas (1899), Geraardsbergen (1807), Afsnee (1880), Haasdonk, Oudegem (1838), Melsele (verdwenen), Hansbeke (1918), Lotenhulle (Veronica's kruis).

LANDMATEN. Buysscher (Maurits de). — Landmaten in het voormalig Graafschap Aalst. Het Land van Aalst, 2e jg., n^r 3 (1950), blz. 116.

(Opgave der algemene oude landmaten, benevens de speciale van Meerbeke, Appelterre, Denderwindeke, Mere en Overboelare-Goeferdinge).

ST.-LIEVENSBEDEVAART. Nowé (Henri). — Gentse Voorgeboden op de St.-Lievensbedevaart. Miscellanea J. Gessler (1948), II, blz. 967-970.

(De Gentse magistraat trachtte in de 15e en de 16e eeuw door verordeningen de grote misbruiken, die gedurende deze bedevaart plaats vonden, te keer te gaan, doch tevergeefs. Deze voorgeboden zijn zeer interessant, omdat zij een levend beeld van de buitensporigheden der « St.-Lievenszotten » weerspiegelen. Dit artikel is een aanvulling van dat van Prof. Dr J. Gessler: « De aloude bedevaart naar Sint-Lievens-Houtem », verschenen in Oostvl. Zanten, XVI, 1941, blz. 65-73).

LOTING. Suys (Alois). — De Militieloting te Mere. Het Land van Aalst, 2^e jg., n^r 3 (1950), blz. 117-120.

(Herinneringen aan de vroegere loting te Mere : het sparen der lotelingen; het optrekken in groep vergezeld door de veldwachter naar Lede, de hoofdplaats van het militiekanton; de vechtpartijen van de Meersen en de Nieuwerkerksen tegen de Leedsen en de Erpsen; de lotelingenliedjes. Ook handelt S. over de oorsprong van de spotnaam de « Rotten » of « Rotzakken » van Mere).

MEETJESLAND. Tieleman (Dr E.). — De Naam Meetjesland. Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo, 1949, blz. 29-42.

(Bijgewerkte tekst van de voordracht door S. gehouden op Zondag, 21 Maart 1948, voor de Bond der Oostvl. Folkloristen. Na de verschillende pogingen om de naam « Meetjesland » te verklaren aangehaald en besproken te hebben, ontwikkelt S. zijn hypothese, nl. dat de naam zou ontstaan zijn in de buurt van St. Laureins, waarschijnlijk in de loop der 18^e eeuw en zou voortkomen van « meet », « mede », « medeken » in het meervoud ook « meen », als soortnaam gebruikt in de betekenis van perceel bos. Dit staaft hij door talrijke citaten uit grondboeken, staten van goed, verkavelingen, enz., lopende van de jaren 1646 tot 1751 en behelzende percelen bos uit St. Laureins, St. Margeriete, Maldegem, Eeklo. Deze verklaring — die S. niet als dwingend aanziet — wordt dan verder taalkundig en ook landbouwkundig besproken en verdedigd).

MEIBOMEN. Es (F. Van). — De Meiboomplanting. In het Aalsterse. Het Laatste Nieuws, 14-6-1950.

(Kort pleidooi voor het herstel van de traditie der meiboomplanting te Wieze, waar sedert de laatste oorlog de meer dan honderdjarige meiboom niet meer geplant is geworden. Te Aalst zelf bestaat er maar één meiboom meer, die welke opgericht wordt op de hoek der Gasthuisstraat en der Hertshage).

MERKTEKENS. Baert (G. P.). — De Steenweg Kortrijk-Deinze. 1716-1717. Biekorf, 51° jg., n^r 10 (1950), blz. 193-200. Geïllustreerd met twee buitentekstplaten.

(Zeer interessant artikel, inzonderheid het deel dat handelt over het gebruik van merktekens om de aanwezigheden aan te duiden, in de daartoe opgemaakte lijsten, van laders, van paarden en van werklieden, ook voor het tellen van de roeden, merktekens in zwang bij analphabeten. die ook geen cijfers konden schrijven. 2 platen met dergelijke merktekens verduidelijken de tekst).

MOLENS. Overstraeten (J. Van). — De Molens van Baarddegem. Het Land van Aalst, II, n^r 5 (October 1950), blz. 214-217.

(Baarddegem bezat eeuwenlang twee windmolens: de «Hoogmolen» en de «Eerdegemolen». Aan de eerste is het ontstaan der «Kattekermiss» verbonden, die echter niet dagtekent uit 1852 of 1853, zoals De Potter en Broeckaert in hun «Geschiedenis van Baarddegem» beweren, maar uit 1763. Ze werd zelfs verboden in 1782, maar in 1785 weer toegelaten. Aan de tweede molen is een griezelige moordzaak verbonden, die plaats greep in 1582).

MOLENAARSGEBRUIKEN. Arens (Remi). — Mulderscijfers te Zele. Ons Heem, 8° jg., n^r 1 (1950), blz. 13-15.

(Na een kort overzicht van de verdwenen molens te Zele, geeft S. een tabel van de molenaarscijfers van 1 tot 100 te Zele en een vergelijkende tabel van enkele dezer cijfers te Zele, Sinaai en Laarne).

IDEM. Lippens (O. B.). — Mulderscijfers te Knesselare en Aalter. Ons Heem, 8° jg., n^r 2-3 (1950), blz. 40. Geïllustreerd.

(Afbeelding van de speciale tekens, gebruikt als cijfers door een mulder uit Knesselare-Dries en door een uit Aalter).

NAAMKUNDE. Brouwer (Jozef de). — Plaats- en persoonsnamen in een oud Rentenboek van Lede. Het Land van Aalst, 2° jg., n^r 2 (1950), blz. 68-81.

(Bedoeld oud rentenboek, het «Boec.. vander Kerken van Lede... int jaer... 1448», is een klein register in perkament van 22 bladen uit het kerkarchief van Lede. S. geeft de alfabetische lijsten op der plaatsnamen, der familienamen en der doopnamen er in vervat. Bij de familie- en doopnamen heeft hij het aantal personen gevoegd, die dezelfde naam dragen. Wij stellen vast dat de meest voorkomende mansnamen Jan, Gillis, Pieter en Heinric zijn, de meest voorkomende vrouwennamen Katheline, Calle en Lysbette zijn. Marie komt maar 3 maal voor).

SINT ONTCOMMERE. Luykx-Foncke (Lic. Elza). — De uiterste wilsbeschikking van Vrouwe Valcwine van Vaerne-wyc. Een pond was voor Sente-ontcommere. *Miscellanea J. Gessler* (1948), II, blz. 759-766.

(Dit testament dagtekenend uit 1390, 15 Januari — oude stijl 1389 — is ontleend aan Ghellinck d'Elseghem-Vaernewijck's werk: «Chartes et documents concernant la famille Vaernewijck», 3dln, Gent, 1899-1919. Er is o.a. spraak in van een gift van een pond was aan «sente Ontcommeren». Deze vermelding is de totnogtoe oudste verwijzing naar de verering van St. Wilgefortis te Gent, waarschijnlijk in de kapel van het Sint-Annahospice. Ze had ook een altaar in de kerk van O. L. Vrouw Sint Pieters).

OPTOCHTEN. Declerck (E.). — De Fitel te Eine. Vooruit, 28 en 29-9-50, met twee illustraties.

(Omstandige beschrijving van de «Koddige Fitel» te Eine, die sedert 1846 jaarlijks uitgaat op de 2^e Maandag der Septemberkermis. S. handelt ook over het ontstaan van die «Fitel» en deelt het Fitelied 1950 mede. Zie ook *Het Laatste Nieuws* van 27-9-50: «Een Hoogdag te Eine», met illustratie).

IDEM. Aalst herdenkt: 500 jaar geleden werd geboren Dirk Martens, 750 jaar geleden bouwen van eerste Belfort. Programma uitgegeven door het Reclamebureau «De Aankondiger», met medewerking van de Groep van Aalsterse Drukkers-Patroons. z.j. (1950), 84 blz. Geïllustreerd.

Programma van de prachtige historische optocht, die op Zondag, 18 Januari 1950, te Aalst uitging bij gelegenheid van de vijfhonderdste verjaardag van Dirk Martens geboorte en van de zevenhonderdvijftigste verjaardag van het bouwen van het eerste Belfort, met «Welkomgroet» door A. Van der Heyden, stadsarchivaris).

PATACONS. Pieters (J.). — De Patacons of Schildekens onzer Nieuwjaarskoeken. *Ars Folklorica Belgica*, I, (1950). De Sikkel, Antwerpen, blz. 107-148. Geïllustreerd.

(Zie bespreking in *Oostvl. Zanten*, 25^e jg., nr 1 (1950), blz. 35).

PERSOONSNAMEN. Cleemput (J. Van) en Smet (G. De). De Persoonsnaam «De Pauw». *Het Land van Aalst*, 2° jg., n° 2 (1950), blz. 56-67.

(Het 2^e vervolg van deze belangrijke studie — zie *Oostvl. Folkloristische Bibliografie*, *Oostvl. Zanten*, 25^e jg., nr 3 (1950), blz. 79 — handelt over de naam «De Pauw» in de naamkunde: de familienaam «de Pauw», in de huis- en hofnamen «ten Pauwe», het element «Pauw» in de toponiemen, de familienamen van de huis- of hofnamen «ten Pauwe» afgeleid, om te eindigen met de interpretatie van het materiaal, waarin aangetoond wordt dat Dr J. Lindemans'opvatting taalkundig onmogelijk is, door de cultuurhistorie niet bevestigd wordt en in de onomastiek ook geen steun, ja, integendeel tegenargumenten vindt).

DE REDACTIE.

Herdenking van het 25-jarig bestaan van de Bond.

OPROEP TOT DE LEDEN.

Op 2 Mei 1926, 25 jaar geleden dus, had de stichtingsvergadering van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen plaats. Dit heuglijk feit zal dit jaar herdacht en gevierd worden met :

1) Een tentoonstelling van het Vervoer, die ingericht zal worden in de mooi-herstelde lokalen van de oude St.-Pietersabdij, gewezen infanterie-kazerne, St.-Pietersplein te Gent, tentoonstelling, die open zal blijven van 14 Juli tot en met 22 Juli a.s.

2) Een academische zitting, waarop als sprekers zullen optreden dhr. J. Boes, conservator van het Folklore-museum en adjunct-archivaris der stad Gent; Prof. Dr Winand Roukens, directeur van het Rijksmuseum voor Volkskunde « Het Nederlands Openluchtmuseum », te Arnhem; en Dr J. Verbesselt, attaché aan de Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis van het Jubelpark te Brussel, die ieder een voordracht met lichtbeelden zullen houden over de voertuigenverzameling van hun respectieve musea. Deze zitting zal plaats grijpen op Zondag, 22 Juli, in de zaal van de Academische Raad van de Rijksuniversiteit te Gent.

3) Diezelfde dag te 12.30 u., op het Stadhuis, plechtige ontvangst van onze Bond door het Gentse Stadsbestuur en daarna banket in het St.-Jorishof.

Wij richten een dringende oproep tot al onze leden om het Bestuur en de Conservator van het Folklore-museum behulpzaam te zijn bij het opsporen van voorwerpen in verband met het vervoer (allerhande oude voer- en rijtuigen, prenten, platen en schilderijen, die oude voertuigen voorstellen, voorwerpen behorende tot voerlieden, hoefsmeden of wagenmakers, tot het paardetuig of de harnassuur, enz.), de eigenaars ervan te doen kennen en desgevallend bij hen aan te dringen om deze voorwerpen of voertuigen in bruikleen te willen schenken voor de duur van de tentoonstelling.

Inlichtingen en voorwerpen worden in dank aanvaard in het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13, Gent. De schriftelijke mededelingen sturen naar dhr. J. Boes, adjunct-stadsarchivaris, zelfde adres.

DE REDACTIE.

Zanten.

SINT-PIETERSVIERING TE GENT.

Een kleine wetenswaardigheid voor de Sint-Pietersviering te Gent, deze aantekening uit de « Gazette van Gent », van 11 Juni 1843 :

« Het besluit van heeren burgemeester en schepenen den 2 Juni 1818 genomen en verbiedende het vragen van geld op straat onder voorwendsel van Sint Pietersfeest er vuur te maken,, is wederom vernieuwd en aangeplakt ».

V.

EEN ONBEGREPEN WOORD : HISTOGENOL.

Méer dan veertig jaar geleden, zo zegde me Dr Wasteels uit Gent, wilde men het geneesmiddel « Histogenol » in België doen kennen. Vertegenwoordigers kwamen geneesheren en apothekers bezoeken en monsters aanbieden. Niet alle apothekers waren reeds ingelicht, toen een vrouw van de Bijlokevest bij apotheker Boss, in de Twaalfkameren, binnenkwam, juist als Dr W. aldaar tegenwoordig was. Zij legde een voorschrift voor, waarop het nieuw produkt vermeld was, dat de apotheker nog niet kende; hij ontcijferde traag en luidop : Hist-o-gen-ol. (De g als in het frans « genou » uitsprekend). Daarop schoot de vrouw uit : « A bijnient, Meniere, 't en es aan zijn hol niet, 't es aan zijn bust, 't es 'n bronchite ! »

F. d. C.

Boekbesprekingen.

Neerlands Volksleven, tijdschrift van het Nederlands Volkskundig Genootschap, tevens mededelingenblad van de Federatie van folkloristische groepen in Nederland en van de Nederlandse afdeling van het International Folk Music Council. Redactie : K. ter Laan en Dr Tj. W. R. de Haan (Klein Persijnlaan, 39, Wassenaar). April 1951, nr 1, 8 blz. Intekenprijs voor niet-leden : f 1,50 per jaar. (Verschijnt voorlopig driemaandelijks).

Wij begroeten met vreugde dit nieuw folkloristisch tijdschrift onzer Noorderburen en wensen het een langdurend bestaan toe, tot hogere bloei van de studie van het volksleven in de Lage Landen bij de zee. Dit eerste nr bevat slechts een oproep tot medewerking, allerlei mededelingen over werking en doelstellingen van de verschillende organismen, die het tijdschrift samen uitgeven, naast een In Memoriam Prof. Dr G. Vander Leeuw, een artikel over Prof. Dr Winand Roukens, sedert Maart 1951 lector in de Volkskunde aan de R. K. Universiteit te Nijmegen, en een boekbespreking. Aan onze leden warm aanbevolen.

F. V. ES.

TREFOIS, CLEMENS V. *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke Architectuur*, Antwerpen, De Sikkell, 1950.

« Timeo hominem unius libri ». In dit prachtig uitgevoerd werk over de ontwikkelingsgeschiedenis van onze boerenhoeven (alvast een pluimpje voor de uitgever) heeft een onverdroten werker zijn levenswerk neergelegd. Wie hem gedurende meer dan dertig jaar op de voet gevolgd heeft, weet welk een som van vernuftige arbeid hier binnen 297 bladzijden druks werd verzet. Vaak wordt misbruik gemaakt van de term : standaardwerk, maar hier hebben we met een authentiek standaardwerk te doen : een synthetisch werk, dat op zijn

beurt een uitgangspunt voor hernieuwd onderzoek kan worden. Geen enkel onderdeel, hoe infiem ook, van de hopeloos verwarde problematiek van de historische hoevenbouw werd hier over het hoofd gezien. Een ontzaglijke literatuur ligt hiervan aan de grondslag, maar die literatuur zou waardeloos zijn, indien de bewerker geen eigen visie op de ontwikkeling van zijn onderwerp had gehad.

Van huis uit architect heeft de Hr. Cl. Tréfois zich de geografisch-historische methodes eigen gemaakt, waarmee hij zijn volkskundig probleem moest aanpakken. Hij besefte dat amateurisme, zelfs op folkloristisch gebied, geen bevredigende oplossing zou brengen. Om die reden zette hij zich met hardnekkigheid aan de studie, reisde hij in zijn beperkte vrije tijd niet enkel België, maar de omringende landen: Nederland, Frankrijk, Engeland, Duitsland, af, bezocht niet enkel bibliotheken en archieven, maar — en dit is het voornaamste — de zo verschillende, niet gemakkelijk toegankelijk hoevencomplexen zelf. Gewapend met tekenstift en fototoestel, slaagde hij er in een éniige documentatie te verzamelen en zijn gegevens netjes in kaart te brengen.

Amanuensis bij het Kunsthistorisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Gent was hij uitstekend geplaatst om doorlopend contact te onderhouden met die professoren, die hem bij zijn opzoeken raad en leiding konden verschaffen. Zijn doorzettingsvermogen werd bekroond door het onderhavig werk, dat de wetenschap van de historische landelijke architectuur van West-Europa op tal van punten vernieuwt. Het belangrijkste punt is ongetwijfeld dat hij het probleem zakelijk (en niet sentimenteel-romantisch) heeft benaderd: de studie van het boerenhuis moest samengaan met 1° de studie van het natuurlijk landschap, 2° de studie van de sociaal-economische verhoudingen door de eeuwen heen, 3° de studie van de psychologie van de plattelander: landbouwer en veehouder. Aldus methodisch te werk gaande, heeft hij een aantal te zwak gefundeerde hypothesen van philologen, historici en volkskundigen aangaande de bouwvormen der hoeven op het platteland met bijval kunnen weerleggen of verbeteren. Dit komt vooral tot uiting in de door hem ingevoerde terminologie: 1) de langgevelhoeve en haar verschillende regionale varianten, 2) het driebeukige hallehuis, 3) de omwalde hoeve, 4) de gesloten hoeve, 5) de bergschuur. Voortaan zal men bij de studie der hoeventypen niet langer meer kunnen uitgaan van Frankische, Saksische, Keltische, Friese en Romeinse standaardhoeve-typen. Als architect heeft hij steeds een open oog gehad voor de merkwaardige techniek van wandconstructie, gebint en dakbedekking en wist hij de eigenaardigheden er van te doen uitschijnen deels door nauwkeurige beschrijving, deels door suggestieve schetsen en tekeningen. Steeds spreekt de folklorist een woordje mée, het uitvoerigt in Hoofdstuk V over de gebruiken bij hoevebouw en de betekenis der symbolen. Wie het geduld heeft de noten uit te pluizen zal menig weinig bekend detail uitvoerig behandeld zien, waardoor de waarde van zijn synthese voor vakgeleerden aanzienlijk verhoogt. Bijzonder geslaagd vinden we Hoofdstuk V, waar de Hr. Tréfois ons de oude boerenwoning con amore beschrijft: haar omgeving (het erf), het uiterlijk aspect en vooral het interieur, waarbij hij dankbaar gebruik maakt van het kunsthistorisch materiaal, dat te zijner beschikking stond. We wensen uit de grond van ons hart dat hem gelegenheid wordt geboden op die weg voort te gaan, want, ofschoon zijn werk als voorlopige synthese is bedoeld, is de ontwikkelingsgeschiedenis van de historische landelijke architectuur nog niet af. Elk hoeve-type verdient een uitgebreide geografisch-historische monografie met verwijzing naar de nog bestaande historische voorbeelden, die officiële bescherming behoeven. We verwachten bovendien van hem een beredeneerde lijst van termini technici (liefst met schetsen en illustraties), die grote diensten zou bewijzen aan beginnelingen en niet-ingewijden. Kortom een soort Woordenboek van de talrijke technische (ook dialectische) woorden, die thans in het werk en in de noten werden verspreid. Dit zou hem gelegenheid geven de spelling van sommige auteursnamen (bv. Heeroma, Boccage, enz.) en dialectwoorden (bv. windberg, raket, worf, reipel, enz.) te herzien.

Met zijn eigen woorden zouden we willen besluiten: moge de studie van onze oude landelijke architectuur ongestoord voortgang vinden langs de nieuwe lijnen, die hij, de eerste in Vlaanderen, na grondige en moeizame voorstudie en met inzet van zijn hele geestdriftige persoonlijkheid heeft aangewezen. Dit zou, dunkt ons, de schoonste beloning zijn van zijn jarenlang onbaatzuchtig streven!

P. DE KEYSER.